

ON AIKA MUISTAA

11.4.2019/vl

Salon seudun miehet ja naiset Suomea puolustamassa jatko- ja Lapinsodissa

VÄLIRAUHAN AIKAA:

- Yleistilanteen kehittyminen välirauhan 1940 – 1941 aikana
- Perustamistehtävät
- Koulutus
- Liikekannallepanoa kohti

JATKOSOTA:

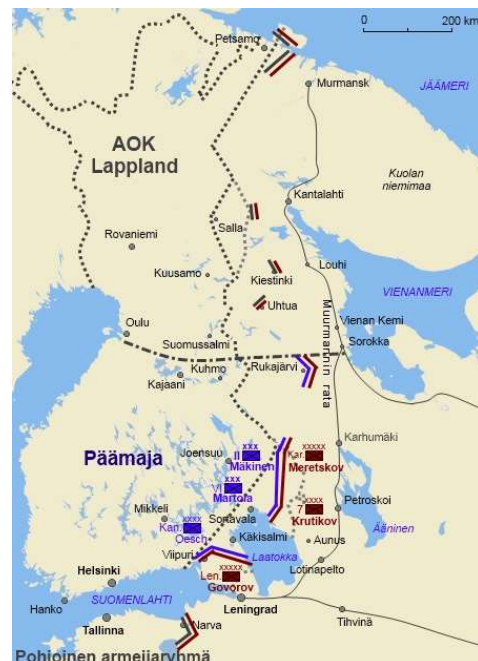
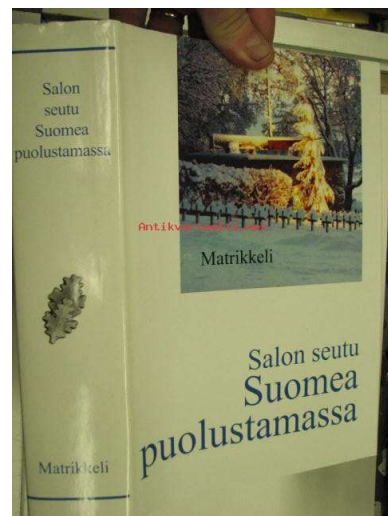
- Hangon rintama
- Siirtyminen Karjalaan
- Syvärin ylitys
- Asemasota
- I/JR 34 nimen muuttaminen
- Vetäytyminen Aunukselta
- KvOs 19 kotiuttaminen
- II/KTR 8:n kotiuttaminen
- VP34 kotiuttaminen

LAPINSOTA:

- Kemin valtaus
- Salon seudun Pataljoonan (Salpa) kotiuttaminen

LOTAT

PÄÄTÖSSANAT

Voitto Laine pj.

Salon Seudun Sotaveteraanit ry

ON AIKA MUISTAA

1.

Salon seudun miehet ja naiset Suomea puolustamassa jatko- ja Lapinsodissa.

VÄLIRAUHAN AIKAA:

Yleistilanteen kehittyminen välirauhan 1940 – 1941 aikana

Talvisota oli vahvistanut armeijan uskoa omiin kykyihinsä. Talvisodan henki eli myös sotilaiden keskuudessa. Yhteenkuuluvuutta pyrittiin parantamaan poistamalla sotilasarvoista reservi-etuliite.

Moskovan rauha ei luonut luottamuksellisia suhteita Neuvostoliiton ja Suomen välille. Rauhansopimuksen teksti ja sen soveltaminen aiheuttivat pitkään jatkuneita tulkintaerimielisyyksiä, joita ratkottaessa Neuvostoliiton sana oli painavampi.

Neuvostoliitto ei myöskään kaihtanut puuttumista Suomen sisäisiin asioihin kuten presidentinvaaliin ja ministeripaikkoihin. Suhteissa vallitsi pysyvä jännitystila, mikä aiheutti Suomen hallituspiireissä pyrkimyksen saada itsenäisyyden säilyttämiseksi tukea siltä ainoalta taholta, jolta sitä vielä saattoi odottaa, nimittäin Saksalta.

Talvisodan kokemukset ja Moskovan rauhan mukaan tuomat muutokset vaikuttivat puolustusvoimien kokoonpanoon ja tehtäviin. Kokonaisuudistus valmistui eri vaiheiden kautta siten, että uusi puolustuslaitosasetus annettiin 28.2.1941.

Sen 1 § kuului: Suojeluskuntajärjestöstä annetun lain nojalla maan vapaaehtoiseen voimaan liittyneet Suomen miehet muodostavat kaikkien yhteiskunta- ja kansanluokkien yhteisen vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestön. Tässä asetuksessa vahvistettiin uusi sodanajan kokoonpano ja samalla tulivat voimaan myös uudet rauhanajan määrävahvuudet

Uudessa järjestelmässä aluepäälliköllä oli koulutusvastuun lisäksi enemmän liikekannallepanon valmisteluun ja johtamiseen liittyviä tehtäviä kuin 1930-luvulla. Uusitun liikekannallepanosuunnitelman mukaan joukkoja perustettiin nyt seitsemän divisioonaa aiempaa enemmän, kun niiden luku kasvoi 16:een.

Suojeluskuntien kokonaisjäsenmäärä oli vuoden 1941 alussa 113 500. Heistä 9 500 oli upseereita ja 29 000 alipuseereita. Miehistöön kuuluvia oli 75 000.

Salon suojeluskuntapiiri tuli kuulumaan uuteen Karjaan sotilasläänin, jonka perustamisvastuulla oli 17. Divisioona (Tammidivisioona). Sotilasläänin komentajana oli eversti **Aarne Snellman** (s. 1894). Hän oli jääkäriupseeri, joka vapaussodan jälkeen oli toiminut Viron vapaussodassa patteriston komentajana. Suoritettuaan v 1919 sotilaslentäjän tutkinnon hän palveli Ilmavoimien Esikunnassa osastopäällikkönä ja 1930-luvun alussa jopa ilmavoimien esikuntapäällikkönä. Oltuaan välillä sotilasasiamiehenä hän toimi syksyyn 1939 saakka Kenttärykmentti 3:n komentajana Riihimäellä. Talvisodassa hän hoiti IV Armeijakunnan tykistökomendantin tehtäviä. Ennen jatkosodan alkua hän palveli Hangon ryhmän (HR) komentajana.

Salon suojeluskuntapiirin päällikkönä oli majuri **Armas Perksalo** (s. 1894), joka oli myös jääkäriupseeri. Vuoden 1939 syksyyn hän toimi Oulun suojeluskuntapiirissä aluepäällikkönä ja talvisodassa Jalkaväkirykmentti 40:n komentajana.

Perustettavia divisioonia oli yhteensä 16. Niiden numerot ratkaistiin arpomalla lukujen 1 ja 19 välillä, josta käyttämättä jäivät luvut 9, 13 ja 16. Kunkin divisioonan ensimmäinen rykmentti sai luvun, joka oli 1 ja 13 välillä oli sama kuin perustavalla prikaatillakin. Divisioonan kahden muun rykmentin numerot saatiin lisäämällä luku 21 ensimmäisen ja toisen rykmentin numeroon. 17. Divisioonan kantaprikaatina toimi Hangon lohkolle sijoitettu 13. Prikaati. Sen perustamasta jalkaväkirykmentistä tuli JR 13. Kun tähän numeroon lisättiin luku 21, saatiin Salon seudun rykmentiksi JR 34.

Koulutus

Suojeluskunnat valmistautuivat siis perustamaan joukot, mutta niillä oli myös koulutusvastuu. Vuoden 1941 koulutusta koskeneessa käskyssä todettiin mm seuraavaa:

Pääpaino taistelukoulutuksessa tuli panna sodan kokemusten soveltamiseen ja yksityiskohtien hiomiseen eri tilanteissa. Erityinen huomio oli kiinnitettävä hyökkäyksen kouluttamiseen ja varsinkin lähestymiseen, jossa tärkeitä kohteita olivat ryhmittyneenä eteneminen ja suunnan säilyttäminen. Myös toimintaan pimeässä ja savussa piti kiinnittää huomiota.

Hyökkäystä avomaastossa oli opetettava ja keskityttävä tulen ja liikkeen yhteissovittamiseen, mikä oli aikaisemmin ollut koulutuksen heikoimpia kohtia. Kaikissa suorituksissa oli korostettava nopeutta ja tarkkuutta, jotta välttyttäisiin turhilta tappioilta.

Pääosin koulutuksesta ja niihin liittyvistä harjoituksista toteutettiin kuitenkin kylittäin ja osastoittain johtuen muonitus- ja kuljetusvaikeuksista.

Seuraavassa tiivistelmä kahden yksikön kertausharjoituksista:

Salon suojeluskuntapiiri järjesti 20.4. – 4.5.1941 kertausharjoituksen neljälle kranaatinheitinyksikölle. Ainoastaan yhdellä oli kokemusta krh:sta ja silläkin kevyistä heittimistä. Nyt se sai uudet suomalaiset 120 mm heittimet (120 krh/40). Niille ei kuitenkaan ollut ammuksia. Muut heittimet olivat ranskalaisia mallia -29. Kertausharjoituksista laadittujen kertomusten mukaan niissä saavutettiin tyydyttävä toimintataso ja niitä esitettiin jatkettavaksi.

Perniössä järjestettiin tykistön kertausharjoitukset 13. – 22.1 ja 27.1. – 5.2.1941. Kalustona olivat 84 K/18-tykit, jotka hankittiin talvisodan jälkeen Englannista.

Liikekannallepanoa kohti

Puolustusvoimien pääesikunta antoi 15.6.41 käskyn, että mm. Karjaan sotilasläänin kantahenkilöstö määrättiin sodanajan sijoitusten mukaisille toimipaikoille. Samalla määrättiin, että oli kutsuttava ylimääräisiin harjoituksiin 16.6. mm. Karjaan sotilasläänin perustettavaksi määrättyt joukot.

Salon alueella muodostettiin Jalkaväkirykmentti 34 ja Kenttätykistörykmentti 8:n II Patteristo sekä Kevyt Osasto 19 ja Viestipataljoona 34.

Vaikka varsinainen perustaminen alkoi Salon seudulla vasta 15. kesäkuuta, oli 9.6. alkaen kutsuttu ylimääräisiin harjoituksiin esimerkiksi panssaritorjuntamiehiä, jotka saman päivän iltana ja seuraavana yönä kuljetettiin Tenholan pitäjän Öbyhyn koulutusta saamaan. Siellä näistä miehistä ja 13. rykmentin varusmiehistä muodostettiin JR 34:n Tykkikomppania. Samoin oli autojen luovutusta puolustuslaitoksen tarpeisiin tapahtunut jo pitkin viikkoa.

Majuri Armas Perksalo siirtyi piiriinsä perustamaan JR 34:n komentajaksi esikuntanaan oma täydennetty esikuntansa Salon suojeluskuntapiiristä. Esikuntajoukot kokoontuivat adjutantin vänrikki T. Niemisen johdolla Halikon kunnantalolle sekä pappilaan ja seurakuntatalolle. Viestintäupseerina toimi vänrikki Osmo Hinkka. Esikunnan varsinaisena toimipaikkana oli Salon VPK:n talo, jossa myös opastuselin toimi. Rykmentin komentopaikka sijoitettiin suojeluskuntapiiriin esikuntaan. Perustettavia joukkoja varten Salon suojeluskuntapiirissä oli sijoitukseen kelpaavia reserviläisiä yhteensä 8495 miestä.

Rykmentin 13. komppania eli Kranaatinheitinkomppania perustettiin Muurlan miehistä, sillä Muurlassa toimi kranaatinheitinsuojeluskunta. Komppanian päällikkönä oli luutnantti Kalervo Elomaa Helsingistä. Kyseinen perusyksikkö kokoontui Muurlan Seuralassa, jossa se sai varusteensa. Varsinaisena perustamispaikkana olivat Ilveksen ja Mellerin talot Kiskossa. Komppania määrävahvuus oli 3+25+111 miestä eli yhteensä 119 taistelijaa.

Rykmentin 14. Komppania eli Tykkikomppania perustettiin Salossa Moision koululla paikallisista reserviläisistä, joita täydennettiin Kotkan miehillä. Komppania päällikkönä oli vänrikki H. Herrgård ja joukkueenjohtajina vänrikit Hytönen ja P. Nordbäck. Tykkikomppania määrävahvuus oli 4+9+75 eli yhteensä 88 taistelijaa. Rykmentin kolonna perustettiin Muurlan miehistä. Täydennyskuljetuksista vastaavan yksikön perustamispaikka oli Toijan pienviljelijäyhdistyksen talo Kiskossa.

Rykmentin I Pataljoona perustettiin Halikon kunnantalossa. Sen komentajana oli kapteeni Eero Suna. Hän siirtyi armeijan palvelukseen suorittuaan reserviupseerikoulun 1925 ja kävi Kadettikoulun kurssin kuunteluoppilaana vuosina 1927 – 1928. Pataljoonan miehistö oli lähes kokonaisuudessaan halikkolaisia ja osin myös Angelniemeltä lukuun ottamatta Konekiväärikomppania I:stä.

Rykmentin I. Komppania perustettiin Halikon Nuorisoseuran talossa. Sen päällikkö oli luutnantti Aulis Kekki kadettiupseeri joka oli sotinut jo vapaussodassa. Yksikön miehet olivat Sauvosta ja Karunasta.

2. Komppania perustettiin Halikossa Kihisten koululla. Päällikkönä oli luutnantti Pertti Nikkanen, joka kävi kadettikoulun 1942 – 1943. Joukkueen johtajina olivat vänrikit Pipinen, Niemelä, Hiltunen ja Tuomola.

3. Komppania perustettiin myös Kihisten koululla. Päällikkönä oli vanrikki Nils-Erik von Knorring.

Konekiväärikomppania perustettiin Halikon Nuorisoseuran talossa ja sen naapurirakennuksissa. Päällikkönä oli kapteeni J. Takalo. Miehet tulivat Sauvosta. Kranaatinheitinjoukkueen miehet olivat Angelniemeltä ja joukkue perustettiin Halikon nuorisoseuran talossa.

Rykmentin II Pataljoona perustettiin Salon Keskuskoululla lukuun ottamatta 4. Komppaniaa. Komentajana oli majuri **Carl von Haartman**. Hän oli legendarlinen persoona, vapaaherra ja kadettiupseeri. Erottuaan armeijasta 1924 ratsumestarina hän antautui elokuva-alalle toimien Hollywoodissa vuoteen 1928 ja sitten kotimaassa. Espanjan sisällissodassa hän taisteli Francon armeijassa kapteenina vuosina 1936 – 1939. Talvisodassa von Haartman komensi pataljoonaa JR 34:ssä Kollalla. Talvisodan jälkeen hän toimi rajakomendanttina Hangon rintamalla. Pataljoonan adjutanttina piti olla luutnantti Harald Strandellin, mutta jo 18.6. hänen tilalleen tuli kornetti E. Handroos. Talousupseeri oli vänrikki E. Seesjärvi ja viestiupseeri vänrikki Allan Virta (myöhemmin Nukari).

4. Komppania perustettiin salolaisista ja halikkolaisista miehistä. Päällikkönä oli luutnantti Viljo Rouvali (myöhemmin Terho). Muista yksiköistä poiketen se perustettiin Halikossa Pajulan kansakoululla.

5. Komppania perustettiin Kuusjoen miehistä. Päällikkönä oli kapteeni Lasse Elomaa.

6. Komppania perustettiin Perttelin miehistä. Päällikkönä oli Tor Kumlin.

II. Pataljoonan 2. Konekiväärikomppania perustettiin myös Perttelin miehistä. Päällikkönä oli luutnantti Veijo Leppäkoski.

II. Pataljoonan Kranaatinheitinjoukkueen miehet tulivat Kuusjoelta ja päällikkönä oli luutnantti Aulis Knaapi.

Rykmentin III. Pataljoonan komentaja oli majuri Karl Lagerlöf. Hän oli käynyt Viipurin upseerikokelaskurssin 1918 – 1919 Markovillassa ja palveli

Jääkäripataljoona 2:ssa. Viestiupseerina oli vänrikki Veikko Kivi. Pataljoonan esikuntajoukot Kiskon seurojentalolla kiskolaisista miehistä.

7. Komppania perustettiin myös Kiskon seurojentalolla kiskolaisista miehistä. Päällikkönä oli kapteeni Einari Keijola.

8. Komppania perustettiin Toijan Osuusmeijerin tiloissa Suomensjärven miehistä, Sen päällikkönä oli luutnantti Matti Linnaluoto.

9. Komppania perustettiin Kiskon kirkonkylän kansakoululla Kiikalan miehistä. Päällikkönä oli kapteeni Viljo Lehtonen.

III. Pataljoonan Konekiväärikomppania perustettiin Kiskon kunnantalolla Kiikalan miehistä. Päällikkönä oli luutnantti Onni Rajasaari.

III. Pataljoonan Kranaatinheitinjoukkue perustettiin Kiskon seurojen talolla kiskolaisista miehistä. Johtajana oli vänrikki Teuri.

Rykmentin vahvuus oli 92 upseeria, 459 aliupseeria ja 1965 miestä eli yhteensä 2516 sotilasta. Vahvuus oli jäänyt perustettaessa paljon alle määrävahvuuden, koska joukkojen henkilöstöä oli lisätty, eivätkä uuden järjestelmän mukaiset sijoitukset olleet ehtineet ajan tasalle. Tämä aiheutti viivästymisiä ja miehiä jouduttiin lähettämään joukkojen perään jälkikäteen.

Kenttätykistörykmentti 8:n II Patteristo perustettiin Perniössä pääasiassa Perniön, Särkisaloon ja Salon miehistä.

Komentajana oli kapteeni **Pentti Turpeinen**. Hän oli entinen kanta-aliupseeri, joka kävi RUK:n 1927 ja Kadettikoulun vv. 1929 – 1931 ja toimi opettajana RUK:ssa. Patteriston viestiupseerina oli vänrikki Reino Halkilahti. Tässä patteristossa oli paljon talvisodan veteraaneja Kenttätykistörykmentti 5:n II Patteristosta.

Patteristoon perustettiin kolme patteria 4, 5 ja 6. Neljä ja viisi perustettiin Perniön yhteiskoululla ja niiden kalustona oli talvisodan aikana Englannista tilatut kanuunat 84K/18, joiden kantama oli 10 km. Neljännen patterin päällikkönä oli luutnantti Paavo Virtanen (myöhemmin Varemäki) ja viidennen patterin päällikkönä toimi luutnantti Eero Myllymäki (myöhemmin Horelli)

6. Patterin kalustona oli 122H/10-30, kantama 8 km. Päällikkönä oli luutnantti Aimo Leikkonen. Tässä raskaassa patterissa oli paljon Särkisalon miehiä. Patteri perustettiin Kankkonummella suojeluskunnan tykistöampumaleirillä, jonne patteristo koottiin koulutusta varten.

Patteriston määrävahvuus oli 27 upseeria, 109 aliupseeria ja 388 miestä eli yhteensä 524 henkilöä.

17. Divisioonan johtamisessa tarvittavista viestiyhteyksistä vastasi viestipataljoona VP 34. Se perustettiin Salon yhteislyseolla Salon kauppalan ja Uskelan pitäjän miehistä. Komentajana toimi kapteeni Åke Åström, joka oli kadettiupseeri. Viestipataljoonan määrävahvuus oli 19 upseeria, 83 aliupseeria ja 334 miestä eli yhteensä 436 henkilöä. Perustaminen sujui ongelmitta, mutta miehistövajaus oli suuri. Pataljoonan ilmoituksen mukaan puute oli 4 upseeria, 41 aliupseeria, 6 sotilasmestaria ja 99 miestä eli puuttuvia oli yhteensä 150 miestä.

17. Divisioonan käytettäväksi varmistus-, tiedustelu-, vastahyökkäys- ja suojaustehtäviin perustettiin Perniössä Seurakuntatalolla Kevyt Osasto 19. Sillä oli tarkoitus olla kaksi Jääkärikomppaniaa. Kun perustaminen oli loppuillaan, todettiin 1. Jääkärikomppania niin vajaalukaiseksi, että se päätettiin hajottaa. Suurin osa sen henkilöstöstä käytettiin muiden yksiköiden täydentämiseen. Loput lähetettiin Kankkonummelle ja käytettiin siellä perustettavien joukkojen täydennykseksi, joten Kevyt Osasto 19:ään jäi vain yksi perusyksikkö.

Salon alueelta oli yhteensä 5276 reserviläistä. Kun vertaillaan Salon alueen reservin riittävyttä siellä perustettaviin joukkoihin, oli puute 129 miestä eli kaksi prosenttia tarpeesta. Perustettavien joukkojen määrävahvuus oli 5405 miestä.

JATKOSOTA:

Hangon rintama

Majuri Perksalon JR 34 sai keskitysmarssikäskyn tiistaina 17.6 klo 10 ja parin tunnin kuluttua rykmentti alkoi jo toteuttaa sitä. Esikunta siirtyi

autoilla Pohjan pitäjän Persböleen. Kapteeni Sunan I Pataljoona kuljetettiin rautateitse kahtena kuljetuksena Halikon asemalta Kosken asemalle, jonne ne saapuivat klo 20.47 ja 22.41. Muut JR 34:n osat suorittivat koko siirtymisen marssien. Sekä salaamissyistä että päivisin vallinneen kovan helteen vuoksi keskitys-marssit tapahtuivat öiseen aikaan. Keskiviikkona 18.6. rykmentti oli kokonaisuudessaan Tenholan pohjoispuolisessa maastossa.

KTR 8:n Patteristo saapui keskitysalueelleen Gundbyhyn 20.6. klo 01.45. Seuraavat kaksi päivää käytettiin miehistön koulutukseen. Se käsitti tykkikaluston käsittelyä, tulenjohtoharjoituksia ja oppitunteja ampumatarvikkeista ja sytyttimistä sekä niiden käsittelystä. Lisäksi 6. Patterissa oli ajomiehille harjoituksia hevosten käsittelyssä.

Juhannuksena oli erittäin aurinkoinen ja lämmin sää.

Konekiväärikomppania järjesti oman juhannusjuhlan. Tilaisuus alkoi yhteisesti esitetyllä Sillanpään marssilaululla, jonka jälkeen seurasi isänmaallinen puhe, pilajuttujen kerrontaa, humoristista kuvaelmaa kuultiin sekä yksinlaulua. Yhdessä laulettiin Kuulkaa korpien kuiskintaa sekä lopuksi Vala-laulu.

Raskasjoukkueen ensimmäinen maali oli neuvostojoukkojen tähystystorni, jota 26.6. ammuttiin 13 kranaatilla. Joukkue sai majuri von Haartmanilta kiitokset tarkasta tulesta ja ripeästä toiminnasta.

Varsinaiset sotatoimet alkoivat 25. kesäkuuta, kun neuvostojoukot kohdistivat tykistötulensuomalaisten etuvartioasemiin, niistä vastattiin suomalaisten puolelta.

Vihollinen teki pieniä maihinnousuhyökkäyksiä Bromarvin lohkoa vastaan. Menetyksiä Bromarvin loholla myös tuli lähinnä saaritaisteluissa.

Suomalaiset valtasivat 1.7. Länsmanin ja Kuggholmin saaret. Heinäkuun 7. päivänä klo 03.00 – 04.30 suoritettiin kovan tykistövalmistelun jälkeen vihollinen laski savuverhon suojaamana Hörsöhön, Kunggholmiin ja Stacköriin 500 miehen osaston. Samaan aikaan 15 viholliskonetta

pommitti saaria, joilla olleen heikon miehitysjoukon täytyi irtautua ja luovuttaa saaret viholliselle. Suomalaisten tappiot olivat n. 50 miestä, joista Salon rykmentin III Pataljoonan osalle tuli kaksi aliupseeria ja kahdeksan sotamiestä.

Heinäkuun 10. päivänä toteutettiin kolmen raskaan kranaatinheitinjoukkueen yhteistoimintaa. Maaliksi määrättiin saareen noussut vihollisosasto ja tulta ryhdyttiin tarkastamaan. Ensimmäisessä tulimuodossa todettiin, että oli erot lentoajan arvioinnissa.

Toista ryhmää ammuttaessa 1. heittimellä tapahtui räjähdys. Sen syyksi todettiin myöhemmin kaksoislaukaus. Lataaja oli nostanut toisen kranaatin putken suulle ensimmäisen ollessa vielä putkessa ja ensimmäisen kranaatin lähtiessä kranaatit räjähtivät iskeytyessään yhteen. Tässä valitettavassa tapaturmassa kaatuivat heittimen johtaja, suuntaaja ja kaksi lataajaa eli 4 sotilasta.

Pataljoonan huolto sai 26.6. vahvistukseksi Lotta komennuskunnan, jonka johtajana toimi Lotta Anna-Liisa Nieminen apunaan muonitus-Lotat Aira Laavainen ja Rauha Saarinen. Se merkitsi vaihtelua pataljoonan ruokavalioon, kun paikkakunnalta ryhdyttiin hankkimaan tuoretta kalaa ja maitoa. Lotat perustivat myös kanttiineita, josta sai ostaa tupakkaa, virvokkeita, partakoneen teriä ja kirjoitustarvikkeita ynnä muita henkilökohtaisia käyttöesineitä. Tulikasteen Lotat saivat 14.7. kun kaksi vihollisen hävittäjää tulitti Lotta-kanttiinia konekivääreillä, tosin ilman tappioita. ”Kehtaavatkin ampua naisia,” kuului varsinaissuomalaisten tyttöjen kommentti.

Siirtyminen Karjalaan

Yleistilanteen vuoksi 17. Divisioona päätettiin siirtää itäiselle rintamalle vahvistamaan Karjalan Armeijan hyökkäyksen toista vaihetta eli etenemistä Syvärille.

Käsky JR 34:n siirtymisestä saapui rykmentin esikuntaan 16.7. klo 22. Junakuljetukset suoritettiin kuudella junalla. Ne alkoivat 18.7. klo 8 siten, että viimeinen juna oli lähtövalmis vuorokautta myöhemmin 19.7. klo 8. Ensimmäinen juna saapui Wärtsilään 20.7. klo 6.45 ja viimeinen 24.00. Junat purettiin Tohmajärven, Kaurilan ja Wärtsilän asemilla.

Rykmentti lähti liikkeelle Wärtsilästä kohti Ruhtinaanmäkeä, jonne saavuttiin 26. päivänä heinäkuuta.. Pitkien marssiosuuksien vuoksi divisioona oli järjestänyt autoja miesten pakkausten kuljettamiseen. Marssi oli hidasta vilkkaan liikenteen vuoksi. Pitkät autokolonnat aiheuttivat pysähdyksiä.

Majoittuminen suoritettiin talvisodan aikaisille taistelutantereille, jossa lukuisat korsut, varusteiden jäänteet, pirstottu metsä ja räjähtämättömät ammuksiset ynnä muut rojut kertoivat taistelujen kovuudesta. Marssi jatkui 30.7. kohti Uomaan ja Uuksujoen maastoa. Seuraavana päivänä divisioonan esikunnasta tuli sähkö, jossa oli seuraava teksti: 17.Divisioona on tänään alistettu minulle. Kenraaliluutnantti E. Heinrichs.

Kapteeni Turpeisen komentama II/KTR 8 marssi 17. – 18.7. yöllä Pohjankurun asemalle, jossa patteristo kuormattiin kahteen junaan. Patteriston junat lähtivät liikkeelle 18.7. ja saapuivat Wärtsilän asemalle heinäkuun 20. päivän aikana. Patteristo siirtyi Ruhtinaanmäen pohjoispuoliseen maastoon, jonne se saapui 25.7. illalla. Muutaman päivän marssitauon jälkeen Patteriston marssi jatkui 29.7. illalla. 40 km:n marssin jälkeen saavuttiin Uomaalle 30. päivän aamulla. Nyt seurasi lepo- ja koulutusjakso, jonka aikana hiottiin mittausryhmien ja etäisyydenmittaajien taitoja sekä perehdyttiin alueen karttoihin tulenjohdon ja paikantamisen kannalta. Uudet kartat olivat huomattavasti suomalaisia karttoja epätarkempia. Siksi oli erittäin tärkeää perehtyä niiden luotettavuuteen ja perusominaisuuksiin.

Elokuun 5. päivänä KTR 8:n komentaja everstiluutnantti Kaarlo Rauramo piti II Patteristossa katselmuksen ja puhuttelun. Samana iltana 6 .Patterin

miehet avasivat Särkisalon Lottien lähettämät tuntemattoman sotilaan paketit.

Elokuun 9. päivänä aloitettiin suorasuuntausammuntojen harjoitukset, jotka huipentuivat 12.8. pidettyyn pattereiden väliseen kilpailuun. 6. Ptrin eli haupitsipatterin sotapäiväkirjassa on seuraava merkintä: ”Haupitsit voittivat kanuunat tarkkuudessa. Heijastinkorjaustaulukko piti paikkansa. Neljästä laukauksesta oli 3 täysosumaa”.

Seuraavana päivänä (13.8.) JR 34 lähti marssille kohti rintamaa ja Syväriä. Marssi kulki Uomaan, Tulemajärven, Ruokokosken, Suurmäen Vitelen ja Kiimasselän kautta kohti Kuksumäen kylää. Marssireitti kulki yli vanhan valtakunnan rajan Käsnäselässä. Rykmentti saapui Ruokokoskelle, jossa vapautettiin vuosiluokkiin 1895 ja 1896 kuuluneet miehet. Useimmat heitä lähetettiin Saloon suojeluskuntapiirin valvontaan.

Marssi jatkuessa jouduttiin taisteluihin, joissa rykmentin miehiä kaatui ja haavoittui. Vihollisen miinakentät aiheuttivat myös menetyksiä.

Elokuun 16. päivänä 17. Divisioona liitettiin VI Armeijakuntaan. Divisioona otti vastaan 5.D:n lohkon välillä Säntämä-Irisjärvi-Puskujärvi-Vahojjärvi-Kirvesjoki. Divisioonan reserveista JR 34 oli Suurmäen maastossa. Irisjärven ja Peitsijärven maastoa varmistamassa.

Kapteeni Sunan komentama Rykmentin 1. Pataljoona otti rintama vastuun III/61:ltä tiedusteluja ja maastoon tutustumista varten ns. Huskalan loholla Irisjärven lounaisella puolella. Osallistui taisteluihin, joissa 4./KTR 8 osallistui I/34:n hyökkäyksen tukemiseen. Patterin johtajana toimi luutnantti Leikkonen.

Syyskuun 3. päivänä Rykmentti osallistui hyökkäykseen Irisjärven kaakkoispään kautta tavoitteena Suurimäki ja edelleen Aunus-Prääsä-

maantie sekä jatkaa Koivumäen kautta etelään kohti Novinkia. Taistelut muodostuivat erityisen raskaiksi. Ne osoittivat, että kenttäarmeijamme koulutuksessa oli lyöty lähes täydellisesti laimin hyökkäyksen toiminnan harjoittelu ja suunnittelu.

Koivumäen valtauksen jälkeen kapteeni Sunan komentama I/JR 34 jatkoi kohti Torasjärveä, joka saavutettiin 5.9. klo 22. Neuvostojoukot olivat ennen poistumistaan sytyttäneet kylän tuleen. Kun joukot saavuttivat Novinkin, todettiin, että kylä oli tyhjä. Iltaan mennessä Novinkiin oli kerätty jo 130 vankia.

II/JR13, jota kapteeni Kavander johti, sai 6.9. tehtäväkseen puhdistaa järven ja parakkikylän välinen maasto, jossa omat lentäjät olivat havainneet vihollisen partiointia. Alue motitettiin ja tehtävä oli suoritettu 8.9. aamuun mennessä. Pataljoona valtasi motista ulos yrittävän kolonnan ja sai sotasaaliiksi mm 46 autoa, 72 erilaista muuta ajoneuvoa, 11 hevosta, 14 kenttäkeitintä, traktorin, tykin, radioauton ja useita konekiväärejä sekä muuta sekalaista kalustoa ja varustusta.

Omiakaan tappioita ei voitu välttää. Rykmentin kolonna, joka lähti 8.9. klo 17 marssille kohti Novinkia, joutui venäläisten yllättämäksi kärsien suuria tappioita. Kolonnan johtajan vänrikki Komulaisen venäläiset tappoivat raa´alla tavalla. Ylläkössä menetettiin kymmeniä miehiä ja 29 hevosta.

Kapteeni Pentti Turpeisen komentama II/KTR8 sai 10.9. käskyn lähteä marssille kohti Syväriä. Illalla saavutettiin Kuujärvi, josta patteriston marssireitti kulki Aunuksen kaupungin kautta. Tiet olivat sielläkin huonossa kunnossa. 6. Patterin sotapäiväkirja kertoo seuraavasti: Tie oli kuin taikinaa. Hevosia piti vaihtaa, kuormia jouduttiin purkamaan tien varteen, josta ne sitten aamulla haettiin. Kuujärveltä patteriston marssi jatkui yön pimeydessä kohti Syväriä.

Kun syyskuun 12. päivän aamu valkeni, II/KTR8 saapui tavoitteeseensa Syvärin rautatieaseman itäpuoliseen maastoon, jonne se tiedusteli tuliasemat ja ryhmittyi.

Syvärin ylitys

I/JR 34 ylitti Syvärin 11.9. päivän aamulla. Virran ylitys alkoi klo 4 paikalle kootuilla veneillä ja ruuhilla. Ylitys kesti aamu 8 asti. Sumuinen sää helpotti ylitystä. II/KTR8 siirtyi Syvärin yli 12.9.

Eri vaiheiden jälkeen klo 14 aikoihin Syvärin toisella puolella oleva Nigelgan kylä oli vallattu II Pataljoonan voimin vahvistettuna III Pataljoonan yhdellä komppaniolla.

Syvärin ylityksen jälkeen taisteluja käytiin kiivaasti eri kohteiden valloittamiseksi. Raskaan hyökkäysvaiheen aikana JR 34 oli ottanut yli 600 sotavankia samalla, kun lähes 2500 vihollista laskettiin kaatuneen Syvärin eteläpuolella. Rykmentti oli saanut sotasaalista mm kolme junan veturia, kahdeksan rautatievaunua, 12 eri merkkistä kuorma-autoa, yhden panssariauton, yhden radioauton sekä lukuisan määrän erilaisia tykkejä, jalkaväen aseita ja henkilökohtaisia varusteita.

Syvärin kaupunki määrättiin 6.11. varuskunnaksi, jonka päälliköksi määrättiin evl. Perksalo. Joukoille reservissä olo tarkoitti käytännössä normaalia varuskuntapalvelusta koulutuksineen ja työpalveluineen. Kunniantekoa, sulkeisjärjestystä ja tahtimarssia harjoiteltiin. Miehet oli saatava jälleen varuskuntakelpoisiksi taisteluissa tapahtuneen rämettymisen jälkeen. Rutiinien lisäksi palveluohjelmassa oli kunniamerkkien jakoa, ylennyksiä ja erilaisia juhlatilaisuuksia, kuten paraateja ja katselmuksia. JR 34 uusi sotilaskoti vihittiin käyttöön 15.2.1942.

Kotiseudulta saapui myös vierailuryhmiä. Näistä vierailuista oli kotijoukkojen esikunta antanut hyvin tarkat ohjeet.

Joulukuun 21. päivänä 1941 määrättiin majuri von Haartman JR 34 komentajaksi. Evl. Perksalo kärsi nimittäin parantumattomasta sairaudesta ja saattoi olla useitakin päiviä vuoteen omana ja siten estyneenä rykmenttinsä johtamisesta. Perksalo siirrettiin entiseen tehtäväänsä Salon suojeluskuntapiirin komentajaksi. II/JR:n uudeksi komentajaksi nimitettiin kapteeni Aulis Kekki, joka oli ollut komppanian päällikkönä I. Pataljoonassa.

Rykmentin II ja III Pataljoonat oli täydennetty vanhemmilla sotilailla ja nuoremmat siirrettiin eturintamalle I. Pataljoonaan. Pataljoonat II ja III sotilaat kotiutettiin maaliskuussa 1942. Kotiuttamisjunat lähtivät Syvärin asemalta 15. ja 16. päivinä. Perillä Salossa pataljoonia oli vastassa entinen rykmentin komentaja evl. Perksalo ja soittokunta. Näin oli päättynyt JR 34 kunniakas sotatie.

Rykmentin KvOs 19 oli polkupyöräkomppania, joka Hangon lohkolla nimettiin konekiväärikomppaniaksi. Sen monista merkittävistä taisteluista mainittakoon Semenskin risteuksen taistelut. Osasto lakkautettiin kesän 1942 uudelleen järjestelyjen yhteydessä. Sille pidettiin päätösjuhlat 12.7. Pääjärvellä. Päiväjuhlassa esiintyi mm. Tammidivisioonan orkesteri ja Lotta-kiertue. Iltajuhlissa saatiin nauttia JR 34 korsukiertueen esittämästä ohjelmasta. Ilta huipentui komentajan jakamiin mitaleihin ja ylennyksiin.

Asemasota

Toukokuun 9. päivänä sai I/JR 34 käskyn siirtyä reserviin vanhan Lotinanpellon tien pohjoispuolelle. Siellä vietetyn lepoaiheen aikana vaihtui myös pataljoonan komentaja, kun tehtävän otti vastaan majuri Arvo Ojala. Hän oli komentanut menestyksellisesti I/JR 23:aa kelirikottaisteluiden aikana Shemenskin suunnassa. I/JR 34 alkuperäinen komentaja majuri Eero Suna oli sairastellut jo pitemmän aikaa ja hänen terveydentilansa oli vain pahentunut taisteluissa. Hänet siirrettiin nyt tehtäviin, joissa saattoi paremmin hoitaa terveyttään.

Ojalan pataljoona sai olla reservissä koko kesän 1942. Toiminnan painopiste oli tietenkin linnoittamisessa, mutta koska tilanne oli rauhoittunut, jäi runsaasti aikaa virkistystoimintaan ja urheiluun. Kesän aikana pidettiin kaikkiaan 23 kilpailua.

I/JR 34 nimen muuttaminen

Kesällä 1942 järjestelyn nimikilpailun jälkeen majuri Arvo Ojalan komentama I/JR 34 sai nimen Salpa, jota pidettiin nokkelana johdannaisena ”Salon seudun pataljoonasta” myös joukkoyksikön taisteluhenkeä ilmentävänä terminä. Salpahan merkitsee sulkulaitetta, jonka nimisen pataljoonan voitiin kuvitella sulkevan myös vihollisen tien. Siitä lähtien puhuttiin ”Salpan pojista”, kun tarkoitettiin I/JR 34:n sotureita.

Pataljoonassa oli myös oma korsukiertue, josta mainitsin jo aiemmin. Jäseninä olivat: luutnantit Hinkka, Laine ja Hiltunen, vänrikki Helminen, kersantit Niinistö, Rönnemaa, Rantalaiho, Saarinen, alikersantit Lindholm, Raita,, korpraalit Känkäinen ja Ekström sekä sotamiehet Eerola ja Kavander. Tämä kiertue kävi asemasotavaiheen aikana parikin kertaa vuodessa Salon seudulla esiintyen joka pitäjässä, mistä miehistö oli pataljoonaan otettu.

Lokakuun 7. päivänä tuli Salpan vuoro siirtyä etulinjaan Jandeban lohkolle, jossa se viettikin talvikauden 1942 – 1943. Asemasota jatkui rauhallisena lukuun ottamatta molemminpuolisia vanginsieppausyrityksiä. Lisäksi kiusana olivat tarkka-ampujat. Esimerkkinä tulitoiminnasta voidaan mainita, että lokakuun aikana 3. komppania kulutti konepistoolin patruunoita 24200, kiväärin patruunoita 13200, valopistoolin patruunoita 222 ja 18 käsikranaattia. Salpapatalljoona liitettiin 15. Prikaatiin sen III Pataljoonaksi kesäkuun 24. päivänä 1943.

Vetäytyminen Aunukselta

Neuvostoliiton suurhyökkäyksen alettua Kannaksella 9.6.1944 seurauksena oli, että Syväri tuli myös hyökkäyksen kohteeksi. Kesäkuun 20. päivänä vetäydyttiin virran yli. Sen jälkeen Salpan joukkojen toiminta oli puolustusta ja vihollisen joukkojen hidastamista. Miesmenetykset olivat suuria, joista kertoo se, kun majuri Ojalan komentama joukot pääsivät 27.6. Saarimäen alueelle, oli pataljoonan taisteluvahvuus pudonnut 625 mieheen eli kolmannes oli riveistä pois. Taistelut jatkuivat koko Kannaksella aina 4.9.1944 asti, jolloin sotatoimet loppuivat välirauhaan.

KvOs 19 kotiuttaminen

Kevytosasto 19:n kunniaksi pystytettiin Shemenskin risteykseen, jossa osasto oli torjunut vihollisen hyökkäyksen 11. – 12.4.1944, muistomerkki, jonka paljastus oli 17.7. klo 13.30, jonka jälkeen osasto siirrettiin Syvärin kaupunkiin. Siellä osaston sotilaat jaettiin siten, että Salon suojeluskuntapiiristä lähteneet miehet sijoitettiin Salpaan ja muut JR 22:n eri pataljooniin.

Kevytosasto 19:n kalusto kuormattiin kuljetettavaksi Salon suojeluskuntapiirin varastoihin. Juna lähti Syvärin asemalta 19.7. ja saapui Perniön asemalle 21.7. Materiaali siirrettiin välittömästi Perniön kirkonkylän suojeluskuntapiirin varastoihin. Seuraavana päivänä materiaali huollettiin ja kunnostettiin.

Heinäkuun 26. päivänä oli Jumalanpalvelus Perniön kirkossa, kunniakäynti sankarihaudoilla sekä muisto- ja päättäjäisjuhla seurojen talolla KvOs 19 kunniakas sotatie oli päättynyt.

II/KTR 8:n kotiuttaminen

Patteriston osalta todettiin, että sota on ohi, kun se koottiin 1.10. kylän pellolle neliöön. Patteriston komentaja majuri Kallio rohkaisi miehiä pitämään raskaasta rauhasta huolimatta päänsä pystyssä.

Kolmen päivän kuluttua kotiutettiin patteriston huoltopäällikkö kapteeni Kaarlonen ja sijaiseksi määrättiin luutnantti Aavaharju. Vihdoin 15.11. lähti patteriston kuljetusjuna Pulsan asemalta kohti kotiseutua. Juna saapui Perniön asemalle 16.11. Patteriston kotiuttamisjuhla pidettiin Perniön seurojen talolla 17.11. klo 19 alkaen. II/KTR 8:n sotapäiväkirjassa todetaan seuraavaa: ”Kotiuttamistoimenpiteet päättyessä, viimeisetkin miehet saivat passinsa. Näin päättyi II/KTR 8:n osalta sota, joka myös tämän patteriston osalta on piirtynyt ikuisiksi ajoiksi Suomen historiaan.”

VP 34 kotiuttaminen

Marraskuussa alkoivat kotiuttamisvalmistelut. Materiaalia koottiin ja varastoitiin kuljetusta varten. VP 34 marssi 19.11. Pulsan asemalle lastausta varten.

Junakuljetus lähti kohti Saloa, jonne se saapui seuraavana päivänä, jolloin alkoi materiaalin purkaus sateisessa säässä, joka kuljetettiin sotilasläänin varastoihin Paukkulaan.

Kotiuttaminen tapahtui 2./VP 34 sotapäiväkirjan mukaisesti koruttomasti. 2./VP:n päällikön kapteeni M. Tolosen allekirjoittama käsky ei tietenkään kerro sitä mielten ja ajatusten sekamelskaa eikä sitä vapauttavaa tunnetta, joka velloi miesten mielissä, kun vihdoinkin oltiin hengissä kotona. Viestipataljoona 34:n sota oli päättynyt.

LAPINSOTA

Kemin valtaus

15. Prikaati, johon Salpa kuului sen III Pataljoonana, sai käskyn siirtyä rautatiekuljetuksin Impilahdesta kohti suurta tuntemattomuutta. 5.9. klo 16.15 aloitettiin pataljoonan lastaus juniin. Vasta junassa selvisi määränpää, kun evl. Ojala sai luvan aukaista kirjekuoren, jossa luki ”määräasema Liminka”.

Limingasta Pataljoonan marssitie kulki seuraavien kohteiden kautta: 13.9. Marssittiin Kempeleeseen, jossa yövyttiin teltoissa ja seuraavana päivänä saavuttiin Ouluun. Saksalaiset lähtivät Oulusta 14.9. iltayöstä. Salpa sai varmistaa parakkialue ja tarkistaa, että saksalaisia ei jäänyt Ouluun. Oulussa perustettiin taisteluosasto, jonka johtoon nimettiin evl. Ojala ja rintamavastuun sai majuri Kaarlo Heiskanen. Oulusta lähdettiin Kiiminkiin 26.9. ja tässä vaiheessa Ojala sai taas rintamavastuun. 15. Prikaati sai Kiimingin matkalla jatkotehtävän, jota varten muodostettiin taas Taisteluosasto Ojala, johon kuului Salpan lisäksi useita muita joukkoyksiköjä. Tällä kertaa kapteeni Pakkanen määrättiin sijaisena johtamaan Salpaa. Seuraava tavoite oli Haukipudas, jonne saavuttiin 30.9. Marssia jatkettiin Kuivaniemeen ja Simoon.

Vahvennetun 15. Prikaatin eteneminen hidastui merkittävästi, koska huolto ja raskaat aseet olivat jääneet jälkeen. Sillat oli tuhottu, maantiet miinoitettu ja rummut räjäytetty. Kapeikkokohdissa tieurat oli murrostettu räjäytyspanoksilla ylipääsemättömiksi. Vihollinen oli tehnyt perusteellista työtä. Jouduttiin tekemään suuria tietöitä. Hävitykset herättivät vastenmielisyyttä saksalaisia kohtaan, mikä alkoi näkyä ilmeissä ja puheissa. Entisen aseveljeyden sijaan oli noussut ärtymys ja viha.

Kemin valtaamista varten evl. Ojala ryhmitti taisteluosaston pääjoukot Pertajärvelle hyökätäkseen sieltä Kemin pohjoispuolelle saksalaisten selustaan. Osasto Pakkanen sai tehtävän jatkaa kaakosta Kemin suuntaan. Käsky hyökkäyksen aloittamisesta annettiin 6.10. klo 21.30. Tätä ennen miehet saivat levätä toista vuorokautta. Taistelut käytiin pääosin Kivikon kaupunginosassa, jossa saksalaiset taistelivat kellareiden talojen alakertojen suojassa. Tavoitteena oli motittaa saksalaiset, jossa luutnantti Tarmo Peikolan komppania oli eturivissä kiilan sulkemisessa. Taistelun tauottua pääosa saksalaisista oli kuitenkin yön ja aamun aikana päässyt piiritetystä Kemistä eikä mottiin jäänyt kuin kaksi komppaniaa. Saksalaisvankeja Kemin valtauksessa oli noin 300. Neuvostoliiton kanssa tehdyn rauhansopimuksen mukaan sekä vangit että sotasaalis oli luovutettava sille. Liittoutuneiden valvontakomission ryhmä olikin paikalla heti Kemin valtauksen jälkeen valvomassa Neuvostoliiton etuja. Taisteluosasto Ojala purettiin 14.10. ja samalla suoritettiin eräitä uudelleenjärjestelyjä, jotka johtuivat huoltotoimista ja kotiuttamisista.

Salpan marssi jatkui kohti Rovaniemeä 10.10. Ensimmäisenä kohteena oli ryhtyä kunnostamaan räjäytettyjä siltoja Rovaniemen tiellä. Ne hoidettiin päivässä ja

seuraava kohde oli Tervolan uusi siltatyömaa, jonne tultiin 11.10. Työ oli vaarallista, sillä saksalaiset olivat miinoittaneet siltoja laajalta alueelta. Tervolassa eräs 10. komppanian mies haavoittui astuessaan miinaan.

Pataljoona sai 16.10. käskyn siirtyä Tervolasta Jaatilaan. Lauttaruuhkan vuoksi pataljoona pääsi lähtemään vasta 18.10. ja 19.10 saavuttiin Jaatilaan.

Jaatilassa muodostettiin taas uusi taisteluosasto Ojala. Ojala sai käskyn marssia heti Rovaniemen eteläpuolelle, josta hänen tuli jatkaa vihollisen taka-ajoa Kittilästä Muonion suuntaan. Lokakuun 22. päivänä taisteluosasto Ojala ylitti lautoilla Ounasjoen Rovaniemen pohjoispuolella.

Salon seudun pataljoonan kotiuttaminen

Salpan sotatie oli lähestymässä loppuaan. 24.10. tuli käsky keskeyttää eteneminen ja ryhtyä tienparannustöihin Vikajärvelle johtavan kulku-uran suunnassa. Salpan osuus ulottui Rovaniemeltä Rautavaaraan. Lokakuun lopulla purettiin Ojalan taisteluosto ties monennenko kerran. Nuoret ikäluokat, vuosina 1924 ja 1925 syntyneet, siirrettiin 3. Divisioonan kirjoihin ja heidän sotatientsä jatkui Kittilään ja Muonioon.

Marraskuun 2. päivänä klo 7 Salpa lähti liikkeelle ja marssittiin 200 km ja saavuttiin lin kirkonkylään 8.11. Pataljoona lähti liikkeelle lin asemalta 11.11. kahtena kuljetuseränä ja perille Saloon saavuttiin 14.11. klo 6.30.

Salon seudun pataljoonan kunniakas ja uhreja vaatinut sotatie oli päättynyt. Everstiluutnantti Arvo Ojala toteaa: ”Jokaisella on hyvä omatunto ja melkein kiitollinen mieli siitä, että tämän uhreja vaatineen surujen ja murheiden tien käytyämme olemme voineet sekä itsellemme pelastaa, että tuleville sukupolville jättää vapaan isänmaan, jossa nyt, sekä toivottavasti tulevaisuudessa, voidaan asua ja työskennellä vapaana kansana.”

LOTAT JA SOTILASKOTISISARET

Lottien ja Sotilaskotisisarten vaiheita oli niin vähän lähdeaineistossani, että vain muutama otanta on esitykseni matkan varrella ollut.

Heidän osaltaan tuon esille vain yhteenvedon Lottien 60-vuotisjuhlassa puolustusvoimain komentajan Gustav Hägglundin 23.3.2001 antamassa päiväkäskyssä Lottien merkitys tunnustetaan komealla tavalla:

”Lottien toiminta Suomen talvi- ja jatkosodassa on sankaritaru vailla vertaa. Lähes 200 000 Lottaa palveli tinkimättä isänmaataan noina kansakuntamme vaikeimpina aikoina monissa tärkeissä tehtävissä. Lottien toiminta niin kotirintamalla kuin etulinjassa väestönsuojelun-, lääkintä-, muonitus-, ilmavalvonta- ja viestitehtävissä oli konkreettista maapuolustustyötä parhaimmillaan”

Salossa toimi sotien aikana Lottien paikallisosastoja 11, joissa oli jäseniä yhteensä 2761, Ilmavalvonta-Lottia oli 24, jotka sisältyvät kokonaislukuihin.

Päätössanat

Arvoisat kuulijat!

Joukossamme on paljon niitä, jotka käyvät kunnioittamassa sankarihaudoilla sodassa kaatuneiden muistoa. Sankarivainajien nimiä löytyy Salon 11 sankarihaudalta yhteensä 1309, jotka on niihin siunattu. Nimet löytyvät myös niistä, joita koskaan ei ole löydetty, mutta ovat siunattu poissaolevana oman kirkkomaan sankarihautaan. Erityisen raskas oli heinäkuu 1944, jolloin 15. Divisioonan, johon myös Salon seudun joukkoyksiköt kuuluivat, 6000 miehestä kaatui 2200 eli 37 % koko miehistöstä. Sodasta selviytyneet sotilaat, joko invalideina tai haavoittumattomana, sotiemme sankariryön tekijät, lähtivät heti sodan päätyttyä rakentamaan uutta Suomea, josta voidaan olla ylpeitä. Suomi on nyt hyvinvointivaltio, jota arvostetaan kautta maailman. Kiitos ja kunnia sotiemme veteraaneille. Sotiemme veteraaneja on tänä päivänä Salossa noin 80. Sitä sankariryötä, jonka seurausta me jälkipolvet olemme saaneet elää, vapaan ja itsenäisen valtion kansalaisina, sitä emme unohtaa saa.

Veteraanin Iltahuudon sanoin:

”Hoivatkaa, kohta poissa ovat veljet.

Muistakaa, heille kallis ol maa.

Kertokaa lasten lapsille lauluin,

himmetä ei muistot koskaan saa.

Lapset ja lastemme lapset,

teidän nyt vuoronne on.